

Nr 157.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffning av flygmateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln (punkt 116, s. 178—180 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1949) föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva att ytterligare beställningar å flygmateriel m. m. må utläggas i enlighet med vad i berörda statsrådsprotokoll angivits,

dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 197, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 april 1949, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget i huvudsak skall ske enligt de riktlinjer, som av departementschefen i sistnämnda statsrådsprotokoll angivits,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att beställningar å flygmateriel m. m. må utläggas intill ett belopp av 30 miljoner kronor utöver i 1949 års statsverksproposition i sådant hänseende föreslaget belopp av 200 miljoner kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *von Heland m. fl.* (I: 76) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund* i Rådombeslutet (II: 108), i vilka hemställts,

1. att riksdagen inom ramen för av 1948 års riksdag fattat principbeslut måtte besluta, att även återstående sju dagjaktflottiljer inom flottiljorganisationens ram så snart ske kan skola förstärkas med 50 %;

2. att riksdagen måtte besluta, att ytterligare en attackflottilj skall ombildas till nattjaktflottilj och att som en följd härav två andra attackflottiljer samtidigt skola förstärkas med 50 % inom flottiljorganisationens ram;

3. att riksdagen — vid bifall till punkt 1 ovan — ville för budgetåret 1949/50 utöver vad som föreslagits av Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att ytterligare beställningar å flygmateriel m. m. må utläggas i härför erforderlig omfattning;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. anvisa ett reservationsanslag av 10 miljoner kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* väckt motion (II: 380), vari hemstälts, att riksdagen, i avvaktan på den tillsatta utredningen om avvägningen och fördelningen av försvarskostnaderna, måtte besluta avslå förslaget om en ytterligare utbyggnad av flygstridskrafterna.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna I: 76 och II: 380.

Av *statsverkspropositionen* inhämtas i huvudsak följande.

Förevarande anslag är för innevarande budgetår uppfört med 125 000 000 kronor.

Kostnaderna för anskaffning av flygmateriel m. m. enligt den anskaffningsplan, omfattande sjuårsperioden den 1 juli 1948—den 30 juni 1955, som faststälts den 30 juni 1948, beräknades i propositionen 1948: 208 till 1 073,9 miljoner kronor, eller i runt tal 1 074 miljoner kronor. Årskostnaderna — kostnaderna för materieförnyelse m. m. — beräknades för de olika i perioden ingående budgetåren komma att stiga från 132,4 miljoner kronor för budgetåret 1948/49 till 149,1 miljoner kronor för ett vart av de två sista budgetåren i perioden, 1953/54 och 1954/55. Kostnaderna voro beräknade enligt prisläget den 1 juli 1947.

Kostnadsramen för det av riksdagen lämnade bemyndigandet att utlägga beställningar å flygmateriel m. m. bestämdes till 400 miljoner kronor. I princip förutsattes i propositionen 1948: 208 att bemyndigandets belopp för varje år skall bestämmas till vad som förutses komma att bindas genom beställningar under det närmaste budgetåret.

För likvidering av beställningar ha under budgetåret 1948/49 funnits tillgängliga 125 miljoner kronor i anslag och därutöver 35 miljoner kronor såsom betalningsreserv till Kungl. Maj:ts disposition.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *flygförvaltningen* ej ifrågasatt någon jämkning av den i propositionen 1948: 208 angivna totalkostnadsramen och i anslutning därtill kostnadsberäknat den anskaffningsplan, som nu bör fastställas att omfatta sjuårsperioden den 1 juli 1949—den 30 juni 1956, till 1 082 miljoner kronor. Beräkningsgrunden har därvid varit, att den nu löpande planens slutsumma minskas med beloppet för dess första budgetår (1948/49) och en årskvot av engångskostnaderna och ökas med samma belopp som nu upptagits för ett vart av de två sista budgetåren i den löpande planen

(alltså $1\,073,9 - 132,4 - \frac{60,8}{7} + 149,1 = 1\,082$).

Flygförvaltningen har föreslagit vissa ändrade principer för beräkning av de årliga bemyndigandena och utifrån detta förslag hemställt om ett bemyndigande för nästa budgetår å 215 miljoner kronor.

Utbetalningsbehovet under budgetåret 1949/50 för den planerade materielanskaffningen har flygförvaltningen beräknat till omkring 140 miljoner kronor, vilket belopp ämbetsverket äskat i anslag för nämnda budgetår. Flygförvalt-

ningen har även föreslagit, att anslaget från och med nästa budgetår skall uppföras såsom förslagsanslag.

Departementschefen har erinrat, att den nu löpande planen för anskaffning av flygmateriel m. m. vore kostnadsberäknad efter prisläget den 1 juli 1947. Enligt vad departementschefen under hand inhämtat kunde kostnadsstegringen under tiden den 1 juli 1947—den 30 juni 1948 beräknas till i genomsnitt 1,5 % på den materiel som inginge i planen, vilket skulle öka kostnadsramen med i runt tal 14 miljoner kronor. Denna prisstegring borde inräknas i kostnadsramen för den anskaffningsplan som borde fastställas från och med nästa budgetår. Med prisstegringen jämnt fördelad på de i sistnämnda plan ingående budgetåren och med tillämpning av flygförvaltningens beräkningsgrunder i övrigt kunde denna kostnadsram beräknas till 1 096,7 miljoner kronor.

Vad beträffar bemyndigandet att utlägga beställningar har departementschefen icke funnit anledning att nu frånga de förra året fastslagna grunderna för beräkningen av bemyndigandets belopp. Detta borde alltså för nästa budgetår bestämmas till vad som kunde förutses komma att behöva bindas genom beställningar under nämnda budgetår. Efter närmare prövning av behovet från denna utgångspunkt har departementschefen ansett sig böra föreslå, att av riksdagen nu utverkas ett ytterligare bemyndigande å 200 miljoner kronor.

Behovet av betalningsmedel för likvidering av beställningar å flygmateriel m. m. under nästa budgetår torde enligt departementschefens mening icke behöva beräknas till så stort belopp som av flygförvaltningen angivits. Departementschefen räknade med att ett anslag av 110 miljoner kronor skulle vara till fyllest. Anslaget, som tills vidare allttjämt borde vara reservationsanslag, skulle alltså minskas med 15 miljoner kronor.

Av *propositionen nr 197* inhämtas i huvudsak följande.

Enligt beslut av 1948 års riksdag (proposition nr 206, statsutskottets utlåtande nr 160; riksdagens skrivelse nr 369) skall ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag att inom flottiljorganisationens ram, så snart ske kan, med 50 % förstärka de tio dagjaktflottiljer, som skola ingå i flygvapnets organisation, i princip läggas till grund för en successiv förstärkning av dagjaktflyget. I likhet med föredragande departementschefen fann riksdagen emellertid ej nödvändigt att då besluta genomförandet av större del av detta program än som erfordrades för att trygga den närmast förestående materielleveransen och personalrekryteringen. Enligt riksdagsbeslutet borde därför i första hand tre dagjaktflottiljer förstärkas enligt angivna grunder. Riksdagen erinrade, att departementschefen tillkännagivit sin avsikt att förelägga 1949 års riksdag en på ytterligare utredning grundad plan för fortsatt utbyggnad av dagjaktflyget. I syfte att i ett sammanhang kunna överblicka samtliga kostnader för såväl berörda som andra ifrågasatta förstärkningar av flygvapnet borde enligt riksdagens mening i samband med nyssnämnda utredning tagas

under omprövning jämväl ett av chefen för flygvapnet väckt spørsmål om uppsättande av ytterligare en nattjaktflottilj utöver den av samma riksdag beslutade och frågan om de olika vägar, som därvid kunde beträdas. I den mån den fortsatta utredningen skulle leda till förnyad omprövning av avvägningen mellan flygslagen borde man vidare beakta attackflygets för försvaret i stort synnerligen betydelsefulla uppgifter framförallt vid försvar mot invasion samt för att försvåra en motståndares basframflyttningar nära svenskt område.

I anslutning till berörda riksdagsbeslut har Kungl. Maj:t den 30 juni 1948 uppdragit åt chefen för flygvapnet att verkställa den utredning rörande jaktflygets fortsatta utbyggnad och därmed sammanhängande spørsmål angående flygvapnets organisation, som av riksdagen förutsatts skola komma till stånd, samt till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag — omfattande jämväl byggnads- och anläggningsarbeten — som kunde föranledas av utredningen.

Med skrivelse den 30 oktober 1948 har chefen för flygvapnet överlämnat den honom anbefallda utredningen, som utmynnar i följande förslag:

a. Ytterligare *sju dagjaktflottiljer förstärkas med 50 %* enligt de grunder, som tillämpats vid 1948 års riksdagsbeslut angående förstärkning av tre dagjaktflottiljer (förslag A).

b. Ytterligare *en attackflottilj ombildas till nattjaktflottilj*, varvid den härav förorsakade minskningen av antalet attackflottiljer kompenseras genom att *två attackflottiljer förstärkas med 50 %* enligt samma principer, som tillämpas vid dagjaktförstärkningen (förslag B).

I ärendet ha överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, krigsmaterielverket, civilförsvarsstyrelsen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och statens industrikommission efter remiss avgivit yttranden.

Statsministern har till statsrådsprotokollet anfört följande.

»Vid den modernisering och förnyelse av försvaret som nu pågår böra ansträngningarna inriktas på ett sådant utnyttjande av teknikens medel att största möjliga försvarsverkan kan uppnås inom ramen för våra begränsade ekonomiska resurser. I enlighet med denna tankegång torde en sådan organisation av vårt försvar böra eftersträvas att ett visst mått av beredskap — så långt detta över huvud taget är möjligt i fredstid — beständigt är för handen samt att största möjliga stridsverkan snabbt kan åstadkommas även mot plötsliga anfall från angripare med överlägsna stridskrafter. Flygvapnet med sin höga beredskapsgrad och sin stora rörlighet kan betraktas såsom vår första försvarslinje, i all synnerhet vid ett överraskande anfall mot vårt land. Starka skäl kunna därför åberopas för en fortsatt förstärkning av flygvapnet. Ett väl utbyggt flygvapen är även i stånd att ge ökat skydd åt hemorten samt förbättra arméns och marinens stridsduglighet.

Ofrånkomligt är emellertid att en förstärkning av försvaret genom en modernisering, som företrädesvis inriktas på den mest tekniskt betonade försvarsgrenen, kräver höga kostnader. Den dyrbara materielen förlites snabbt

och fordrar omsättning i rask takt. Den nu föreslagna förstärkningen måste ses mot bakgrunden av de stora kostnader — i runt tal 800 miljoner kronor — som Sveriges militära försvar nu drager. I detta sammanhang vill jag även erinra om att ett lands totala försvar kräver avsevärda utgifter även för andra ändamål än de rent militära, främst civilförsvaret. Vissa skäl kunna anföras för att en avvägning mellan det militära försvaret och civilförsvaret göres i ett sammanhang beträffande såväl de materiella som personella resursernas fördelning inom en för militära och civila försvarsändamål gemensamt fastställd kostnadsram. Vid bedömandet av dessa frågor bör hänsyn tagas även till sammanhanget mellan försvaret och landets produktionskraft. Då jag ansluter mig till tanken om en utökning av flygvapnet, är det från den utgångspunkten att de därav föranledda kostnadsökningarna skola kunna motvägas genom utgiftsminskningar på andra punkter. Utan att föregripa de överväganden som i annat sammanhang torde komma att äga rum beträffande avvägningen mellan olika statsutgifter utgår jag ifrån att försvarets kostnader icke böra få på längre sikt nämnvärt överskrida deras nuvarande andel av nationalinkomsten.

Den avvägning mellan olika stridsmedel och den omprövning av de med det totala försvaret sammanhängande problemen i övrigt, som med hänsyn till vad nyss sagts äro erforderliga, synas böra verkställas genom särskilda utredningsmän. Då det är önskvärt att utredningsarbetet bedrivs snabbt förutsätter jag att detta arbete lägges på det principiella planet och att utredningsmännen — till skillnad mot vad fallet var med 1945 års försvarskommitté — icke belastas med uppgiften att utarbета organisationsplaner eller utföra detaljplanering av annat slag. Dylika uppgifter torde i mån av behov böra utföras i annan ordning. Det bör dock ankomma på utredningsmännen att taga del av den förberedande utredning beträffande arméns organisation, som med anledning av 1948 års riksdagsbeslut på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställas av chefen för armén, samt fullfölja den sålunda avsedda översynen.»

Departementschefen har härefter lämnat en redogörelse för den av *chefen för flygvapnet* verkställda utredningen. I vad utredningsförslaget avser organisationens genomförande och kostnadsberäkningarna redogöres i det följande. I fråga om innehållet i utredningen i övrigt hänvisas till statsrådsprotokollet (s. 4—15).

I fråga om organisationens genomförande har chefen för flygvapnet uttalat, att de föreslagna förstärkningsåtgärderna borde vidtagas så snart ske kunde. Längden av den period, under vilken den föreslagna organisationen kunde genomföras, vore beroende av dels — och i första hand — leveransmöjligheterna för flygmaterielen, dels möjligheterna att utbygga personalorganisationen. I båda avseendena gällde, att ju snabbare beslut angående jaktförstärkningen fattades och förberedande åtgärder för materielleve-

ranser och personalrekrytering följaktligen kunde vidtagas, desto kortare bleve perioden för att genomföra organisationen. I den föreliggande utredningen hade förutsatts, att beslut om föreslagen förstärkning av flygvapnet skulle fattas av 1949 års riksdag. Under denna förutsättning beräknades den föreslagna organisationen — utan extraordinära åtgärder, såsom köp av flygplan i utlandet, förstärkning av utbildningsanstalterna m. m. — kunna i huvudsak genomföras under loppet av högst 6 år.

Förstärkningen av ytterligare sju dagjaktflottiljer med 50 % beräknades kunna ske med inom landet tillverkade flygplan, varvid 2 flottiljer skulle förstärkas under budgetåret 1951/52, 3 under 1952/53 och 2 under 1953/54. Då den av 1948 års riksdag beslutade förstärkningen av tre dagjaktflottiljer, som avsåges ske med i utlandet inköpta flygplan, beräknades vara klar med utgången av budgetåret 1950/51, skulle således i nu föreliggande utredning föreslagen fortsatt dagjaktförstärkning följa direkt efter den redan beslutade och samtliga tio dagjaktflottiljer skulle vara förstärkta med 50 % vid utgången av budgetåret 1953/54, d. v. s. under den närmaste femårsperioden.

Om organiserandet av en andra nattjaktflottilj skulle bygga på svensktillverkade nattjaktflygplan, beräknades nattjaktflottiljen icke kunna organiseras förrän budgetåret 1954/55, d. v. s. i direkt följd på dagjaktförstärkningen. Kunde lämpliga nattjaktflygplan anskaffas i utlandet före denna tidpunkt, borde den andra nattjaktflottiljen tillkomma tidigare. Med hänsyn till svårigheterna att nu överblicka, om möjligheter över huvud taget funnes att före 1954/55 anskaffa lämpliga nattjaktflygplan utifrån, hade chefen för flygvapnet räknat med att nattjaktflottiljen skulle organiseras med svensktillverkad materiel.

De attackflygplan, som skulle frigöras vid ombildningen av attackflottiljen till nattjaktflottilj, borde överföras till och förstärka två andra attackflottiljer så länge flygplanens livslängd medgäve detta. Därefter borde detta flygplantillskott vid de förstärkta flottiljerna förnyas på samma sätt som övriga flygplan vid dessa förband.

Den föreslagna personalorganisationen beräknades kunna i huvudsak uppsättas under den närmaste sexårsperioden. Det bedömdes möjligt att om så skulle erfordras — t. ex. för att organisera den andra nattjaktflottiljen före 1954/55 — uppsätta personalorganisationen i snabbare takt än som här förutsatts. Merbehovet av flygtekniker hade beräknats skola täckas i första hand med utnyttjande av — i förhållande till genomförd organisation — befintligt överskott på härför lämpat fast anställt manskap i teknisk tjänst och i andra hand genom att rekrytera civila hjälptekniker enligt det system, som nu prövades vid flygvapnet. I fråga om elektrotekniker hade det dessutom bedömts nödvändigt att i viss utsträckning direktrekrytera färdigutbildad personal.

Beträffande byggandet av skyddsanordningar vid flygbaserna hade någon tidsplan ej kunnat framläggas. De föreslagna belysningsanordningarna för den andra nattjaktflottiljen borde utföras i samband med att planerade banor anlades vid berörda flygfält.

Det av chefen för flygvapnet framlagda förslaget innefattar även kostnadsberäkningar. Dessa ha grundats på pris- och löneläget den 1 juli 1948. Kostnaderna innefatta medel för förnyelse av all materiel. Värnpliktskostnaderna ha beräknats med utgångspunkt från sammanlagt tolv månaders tjänstgöring i en följd för värnpliktiga i allmänhet.

Kostnadsberäkningarna utvisa merkostnaderna i förhållande till gällande organisation för de föreslagna förstärkningsåtgärderna. Beräkningarna avse dels engångsmerkostnader för att uppsätta de föreslagna nya delarna av organisationen, dels årsmerkostnader för att på längre sikt vidmakthålla dessa delar. Merkostnaderna ha uppdelats på dels kostnader för förstärkning med 50 % av ytterligare sju dagjaktflottiljer (förslag A), dels kostnader för att ombilda ytterligare en attackflottilj till nattjaktflottilj och i samband därmed förstärka två andra attackflottiljer med 50 % (förslag B).

Summa engångsmerkostnader för de föreslagna förstärkningsåtgärderna skulle enligt chefens för flygvapnet förslag uppgå vid förslag A till 143 miljoner kronor, vid förslag B till 66 miljoner kronor eller vid förslag A + B till 209 miljoner kronor. Härutöver tillkommer ett investeringsbehov (merbehov) av ca 33 miljoner kronor för skyddsanordningar vid flygbaserna, varav ca 23 miljoner kronor under A och ca 10 miljoner kronor under B. Häremot svarar ett grundavskrivningsbehov av respektive 16,5, 11,5 och 5 miljoner kronor.

För att möjliggöra en överblick över de beräknade totala årskostnaderna för den föreslagna flygvapenorganisationen fullt genomförd, ha de i propositionen 1948: 206 upptagna årskostnaderna för nu gällande organisation fullt genomförd — 280,7 miljoner kronor — i den föreliggande utredningen omräknats till pris- och löneläget den 1 juli 1948, enligt vilket de skulle uppgå till omkring 294,5 miljoner kronor. Med utgångspunkt härifrån ha årskostnaderna för den föreslagna flygvapenorganisationen fullt genomförd beräknats till 294,5 + 26,1 (merkostnaderna vid förstärkning med 50 % av ytterligare sju dagjaktflottiljer) + 13,4 (merkostnaderna vid ombildning av ytterligare en attackflottilj till nattjaktflottilj samtidigt som två andra attackflottiljer förstärkas med 50 %) = omkring 334 miljoner kronor. I dessa kostnader har ej inräknats ersättning till försvarets fastighetsfond, eftersom ersättningsbeloppets storlek för nu gällande organisation fullt genomförd ej ansetts kunna överblickas.

I fråga om innehållet i avgivna *remissyttranden* hänvisas till statsrådsprotokollet (s. 17—22).

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande.

»Ett genomförande av det av chefen för flygvapnet framlagda förslaget skulle innebära *dels* ett fullföljande av det principbeslut, som fattades av 1948 års riksdag angående en successiv förstärkning av dagjaktflyget med 50 % inom den nuvarande flottiljorganisationens ram, *dels ock* därutöver — men i anslutning till vissa av riksdagen begärda specialutredningar — om-

bildning av ytterligare en attackflottilj till nattjaktflottilj och såsom kompensation för den härav förorsakade minskningen av attackflyget förstärkning av två attackflottiljer med 50 %. Vid uppörandet av förslaget har chefen för flygvapnet utgått från att därmed sammanhängande nyanskaffning av flygplan skulle i största möjliga utsträckning baseras på svensk tillverkning.

Ehuru det är förenat med svårigheter att taga ställning till frågan om förstärkning av flygvapnet, innan klarhet vunnits om möjligheterna att uppväga de uppkommande merkostnaderna genom utgiftsminskningar på andra punkter, såsom statsministern i det föregående angivit, torde det vara ofrånkomligt att ett beslut redan nu fattas om en viss förstärkning av flygvapnet. Härför talar i första rummet, att den förstärkning av dagjaktflyget, som nu är möjlig att göra med utnyttjande av svenska industriella resurser, är avsedd att utföras så att flygvapnet utöver förut planerat antal av en i stort sett färdigställd jaktplantyp tillföres ytterligare ett antal sådana plan, samt att beställning nu omedelbart måste ske av erforderligt antal flygplan av denna typ. Denna är nämligen enligt flygindustriens konstruktions- och produktionsprogram avsedd att tillverkas under åren 1950—1954 för att sedan lämna plats för en nyare konstruktion. Om avgörandet beträffande antalet flygplan nu ställdes på framtiden, skulle detta innebära att en utökning av antalet svensktillverkade flygplan under de närmaste åren över huvud taget icke bleve möjlig eller att tillverkningsprogrammet förskötes till förfång för den fortsatta produktionen i vårt land av fullt moderna stridsflygplan. Jag vill emellertid i detta sammanhang erinra om att den föreslagna flygvapenorganisationen har så stor elasticitet, att de årliga merkostnaderna för förstärkningen — om det sedermera skulle befinnas önskvärt att återgå till förutvarande storlek å flottiljerna — mycket kort tid efter beslut härom torde kunna reduceras med omkring 87 %. Denna betydande elasticitet beror främst på att den helt övervägande delen av de årliga merkostnaderna faller på förnyelse, drift och underhåll av flygmateriel. Även under uppsättningsperioden finnas givetvis möjligheter till modifikationer i materielplanen.

I chefens för flygvapnet förslag har räknats med att den ifrågavarande utbyggnaden av flygvapnet skulle kunna i huvudsak slutföras under loppet av sex år. Den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget skulle kunna genomföras under budgetåren 1951/52—1953/54, medan den andra nattjaktflottiljen skulle kunna organiseras först under budgetåret 1954/55. Då förslaget om anskaffning av ytterligare nattjaktplan utgör det ur tillverkningssynpunkt sista ledet i den föreslagna utbyggnaden, torde det emellertid icke vara erforderligt att redan nu fatta ståndpunkt till förslaget i denna del. Ett uppskov härmed skulle icke behöva medföra någon fördröjning i de av chefen för flygvapnet planerade leveranserna av sådana flygplan. Såväl överbefälhavaren som chefen för flygvapnet ha emellertid understrukt önskvärheten av att den andra nattjaktflottiljen organiseras tidigare än i den framlagda planen förutsatts, varvid även möjligheterna till anskaffning av utländsk materiel ansetts böra

beaktas. Då utsikterna att erhålla lämpliga sådana flygplan från utlandet i nuvarande läge äro i hög grad ovissa, har jag icke ansett mig kunna bygga ett förslag till riksdagen på en dylik eventualitet. Ej heller beträffande möjligheterna att vid svensk tillverkning få fram nattjaktplan tidigare än i den av chefen för flygvapnet framlagda utbyggnadsplanen ha förutsatts föreligga tillräckligt fasta hållpunkter. Därest sådana möjligheter framdeles skulle yppa sig, torde frågan om de åtgärder, som kunna föränledas därav, få tagas under särskilt övervägande.

Vad däremot angår frågan om den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget kan ett uppskov med avgörandet härutinnan som nyss nämnts icke äga rum utan att ett genomförande av utbyggnaden avsevärt försenas. Med hänsyn härtill och enär fullföljandet av 1948 års principbeslut beträffande dagjaktflyget av skäl, som i det föregående anförts, synes mig vara av största betydelse för vårt försvars effektivitet och hållfasthet i ett nutida krig, vill jag för min del tillstyrka, att förslag i denna del framläggas för 1949 års riksdag.

Vad angår frågan om antalet flottiljer, vid vilka förstärkningen nu bör genomföras, förordar jag emellertid, att förslag framläggas beträffande allenast tre flottiljer. Utom de förut anförda ekonomiska synpunkterna tala för en sådan begränsning även vissa arbetsmarknadsskäl.

De sammanlagda *engångskostnaderna* för den av mig förordade förstärkningen av ytterligare tre dagjaktflottiljer ha beräknats uppgå till ett belopp av 62,8 miljoner kronor, fördelat på budgetåren 1949/50—1952/53.

De *årliga merkostnaderna* — som icke bli aktuella före budgetåret 1951/52 — beräknas komma att stiga från omkring 6 miljoner kronor till omkring 11 miljoner kronor vid genomförd organisation.

Under nästa budgetår beräknas icke uppkomma andra merkostnader än sådana som hänföra sig till anslaget till anskaffning av flygmateriel m. m. Enligt uppgift från flygförvaltningen erfordras under nämnda budgetår bemyndigande att beställa materiel intill ett belopp av 30 miljoner kronor utöver den bemyndiganderam som föreslagits i årets statsverksproposition (bil. 6, punkt 116). Medelsbehovet för utbetalningar för dessa ytterligare beställningar torde icke behöva föränleda uppräknig av det i statsverkspropositionen för nästa budgetår äskade anslaget.

Den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget medför visst ökat behov av skyddsanordningar — berghangarer m. m. — vid flygfälten, främst för skydd av personal och materiel mot flyganfall. I den mån detta merbehov av skyddsanläggningar täckes, kommer även det merbehov av hangarutrymmen i fred, som uppstår vid förstärkta flottiljer, att tillgodoses. Chefen för flygvapnet har ansett sig icke nu kunna framlägga någon tidsplan för utbyggnaden av nu ifrågakvarande anläggningar. Då ställning ännu icke tagits till vilka flottiljer som skola förstärkas, kunna icke heller säkra beräkningar av investeringsbehovet nu företes. För egen del vill jag framhålla angelägenheten av att behovet av anläggningarna tillgodoses så snart läget på byggnadsmarknaden det medgiver.

I likhet med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap vill jag understryka betydelsen av att bombsäkra drivmedelsanläggningar i ökad utsträckning ställas till försvarets förfogande. Jag förutsätter därför, att dessa behov tillgodoses i den omfattning den begränsade byggnads- och anläggningsverksamheten det medger. Enligt beslut av 1948 års riksdag stå medel till förfogande för utförande av en första etapp i en utbyggnad av dylika anläggningar. Det ligger i sakens natur, att en förstärkning av jaktflyget i enlighet med vad jag i det föregående föreslaget är ägnad att ytterligare framhäva behovet av en fortsatt utbyggnad av de bombsäkra lagringsutrymmena för drivmedel, även om man — såsom framgår av vad chefen för flygvapnet anfört — icke av sådan anledning behöver räkna med en utvidgning av de program för sådan utbyggnad, som redan tidigare utarbetats.»

Utskottet. Enligt beslut av 1948 års riksdag skulle ett av Kungl. Maj:t då framlagt förslag att inom flottiljorganisationens ram med 50 % förstärka de tio dagjaktflottiljer, som skulle ingå i flygvapnets organisation, i princip läggas till grund för en successiv förstärkning av dagjaktflyget. Samtidigt därmed fattades beslut, att i första hand tre dagjaktflottiljer skulle förstärkas enligt angivna grunder, varjämte en attackflottilj skulle ombildas till nattjaktflottilj. Det förutsattes vid riksdagsbehandlingen, att en på ytterligare utredning grundad plan över den fortsatta utbyggnaden av dagjaktflyget skulle komma att föreläggas 1949 års riksdag. Riksdagen räknade med att i samband med denna utredning skulle tagas under omprövning jämväl ett av chefen för flygvapnet väckt spörsmål om uppsättande av ytterligare en nattjaktflottilj.

Förenämnda av chefen för flygvapnet numera verkställda utredning har av departementschefen närmare behandlats i den föreliggande propositionen. Flygvapenchefens förslag innebär dels att i enlighet med 1948 års förberörda principbeslut ytterligare sju dagjaktflottiljer skola förstärkas med 50 %, dels ock därutöver — men i anslutning till vissa av riksdagen begärda specialutredningar — ombildning av ytterligare en attackflottilj till nattjaktflottilj och såsom kompensation för den härav förorsakade minskningen av attackflyget förstärkning av två attackflottiljer med 50 %. Enligt förslaget skall den ifrågavarande utbyggnaden av flygvapnet kunna i huvudsak slutföras under loppet av sex år. Nyanskaffningen av flygplan avses skola i största möjliga utsträckning baseras på svensk tillverkning.

Vid behandlingen föregående år av frågan om försvarets organisation underströk riksdagen angelägenheten av en förstärkning av flygvapnet. Sålunda uttalade riksdagen att erfarenheterna från de senare krigsåren och utvecklingstendenserna efter kriget ytterligare framhävt flygstridskrafternas betydelse för vårt försvar och att det totala försvarets motståndskraft och ut hållighet vore i hög grad beroende av luftförsvarets styrka. Beträffande frågan i vilken takt flygvapnets förstärkning lämpligen bör ske, synes utskottet

icke nödvändigt, att riksdagen nu fattar beslut beträffande den fortsatta utbyggnaden i dess helhet. Detta synes för övrigt knappast heller vara lämpligt, innan klarhet vunnits rörande frågan om täckande av de med förstärkningen förenade merkostnaderna. Den av statsministern i uttalande till statsrådsprotokollet till föreliggande proposition bebadade utredningen i detta ämne har nyligen igångsatts. Utskottet anser därför, att beslut om förstärkning av flygvapnet enligt angivna grunder nu bör begränsas till att avse allenast tre dagjaktflottiljer. Utskottet ansluter sig alltså till vad departementschefen härutinnan föreslagit. De sammanlagda engångskostnaderna för en dylik utbyggnad ha beräknats uppgå till ett belopp av 62,8 miljoner kronor, fördelat på budgetåren 1949/50—1952/53. Under nästa budgetår skulle för ändamålet erfordras bemyndigande för Kungl. Maj:t att beställa materiel intill ett belopp av 30 miljoner kronor utöver den bemyndiganderam av 200 miljoner kronor, som föreslagits i statsverkspropositionen. Däremot har medelsbehovet för utbetalningar för dessa ytterligare beställningar icke ansetts behöva föranleda uppräknig av det i statsverkspropositionen för nästa budgetår äskade anslaget av 110 miljoner kronor. Dessa kostnadsberäkningar liksom de i statsverkspropositionen framlagda synas kunna godtagas.

En förstärkning av flygvapnet kommer att medföra visst ökat behov av skyddsanordningar vid flygfälten, främst för skydd av personal och materiel mot flyganfall. Utskottet vill understryka vad departementschefen anfört i fråga om angelägenheten av att behovet av dessa anläggningar tillgodoses så snart lämpligen ske kan. Även är det såsom departementschefen framhållit av betydelse att bombsäkra drivmedelsanläggningar i ökad utsträckning ställas till flygvapnets förfogande. Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran.

Av det ovan anförda följer, att utskottet avstyrker motionen II: 380. Motionerna I: 76 och II: 108, vilka väckts vid riksdagens början, kunna i vidare mån än vad som följer av vad utskottet i det föregående anfört icke av utskottet tillstyrkas.

I anslutning till förenämnda beslut om igångsättande av 1949 års försvarsutredning vill utskottet framhålla, att den av statsministern berörda kostnadsfrågan självfallet måste bedömas med hänsyn till de resurser, som vårt land vid avvägningen mellan olika statsutgifter kan avse för försvaret. För närvarande uppgå utgifterna för försvarsändamål till i runt tal 800 miljoner kronor. Uppenbart är att detta belopp icke kan anses utgöra en för alla förhållanden gällande kostnadsram för försvarsorganisationen. Å andra sidan är det emellertid såsom målsättning betraktat angeläget, att om möjligt såsom statsministern framhållit dessa kostnader icke böra få på längre sikt nämnvärt överskrida deras nuvarande andel av nationalinkomsten. De besparingar, som från denna utgångspunkt eventuellt kunna komma i fråga inom vissa delar av försvaret för åstadkommande av avsedd förstärkning av flygstridskrafterna, böra självfallet icke få till följd, att det samlade försvarets styrka minskas.

Utskottet hemställer,

A. att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 380,

a) besluta, att den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget i huvudsak skall ske enligt de riktlinjer, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 april 1949 angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att ytterligare beställningar å flygmateriel m. m. må utläggas intill ett belopp av 230 miljoner kronor;

II. till *Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.* för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kronor;

B. att motionerna I: 76 och II: 108, i den mån de icke kunna anses besvarade med vad utskottet ovan anført och föreslagit, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 maj 1949.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 156.
